

MOLNFORMATIONER OCH SKATTEKILAR

OM KLIMATJOURNALISTIKENS VILLKOR
OCH DEBATTENS SKÄRNINGSPUNKTER

ROLAND POIRIER MARTINSSON

2010-01-21

TIMBRO [MEDIEINSTITUT]

www.timbro.se/innehall/?isbn=9175667485&flik=4

INNEHÅLL

I. DEN POLITISKA STRIDEN	5
II. DET LILLA PROBLEMET	6
III. FÖRBEREDANDE FOTARBETE	8
IV. DET STORA PROBLEMET	11
V. FYRA OCH ETT HALVT EXEMPEL	13
VI. TILL SIST	17
NOTER	18
REFERENSER	20

I. DEN POLITISKA STRIDEN

Under de senaste månaderna har klimatfrågan tagit större plats än vanligt i svenska medier. Främsta anledningen var givetvis klimatkonferensen i december, som ägde flera egenskaper med hävstångseffekt för en svensk publik. Europeiska unionen företrädde av Fredrik Reinfeldt. Megastjärnan Barack Obama var på plats. Scenen stod placerad nästgårds, i Köpenhamn. Sammantaget innebar det att stora och små saker, mer eller mindre relevanta, som i ett annat klimat kanske bedömts som mindre nyhetsmässiga, fann sina utrymmen på tidningarnas förstasidor: klimatförändringarna framkallar "mördar-cornflakes"¹; Cockermouth dränks i regn²; global uppvärmning kan orsaka håravfall³.

Månaden före Köpenhamnsmötet kom så Climategate.⁴ Forskare vid mycket inflytelserika University of East Anglia tycktes ha dolt resultat som störde bilden av den globala uppvärmningen som pågående och oundviklig. Snart sökte sig den internationella stormen in också i svenska nyhetsrum^{5 6 7 8} och blev ett pikant inslag i den debatt som hela tiden ligger som en underström i det politiska bemötandet av klimathotet. Under de senaste veckorna har det ovanligt – men inte unikt – kalla vädret lagt ytterligare bränsle på den brasan^{9 10 11} (om en sådan metafor tillåts i sammanhanget).

Inget av det ovanstående äger någon bäring till de grundläggande frågorna: finns uppvärmningen och är den i så fall orsakad av mänsklig aktivitet? Följande rapport ägnar sig heller inte åt den diskussionen, utan nöjer sig med att dels konstatera att det finns en grupp uppenbart kompetenta forskare som intar en avvikande hållning¹² i förhållande till likriktaren, FN:s Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC, dels att det lika uppenbart är en bred majoritet forskare som i allt väsentligt delar IPCC:s bedömningar.¹³ För närvarande är också klimatfrågan avgjord i politisk bemärkelse. Det finns med andra ord inte någon betydande politisk motrörelse till grundtanken att det politiska systemet bör förhålla sig till hypotesen om antropogen, global uppvärmning som om den vore korroborerad.¹⁴ Därmed bör intresset i stället riktas mot överbyggnaden till denna slutsats, som för det första gäller *hur* – inte *att* – det politiska systemet bör förhålla sig och, för det andra, mediernas rapportering från och granskning av de processer som pågår.

Striden, för att vara tydlig, står för närvarande inte mellan klimatskeptiker och klimatalarmister, utan mellan olika politiska förhållningssätt till klimathotet. På den arenan är det lika viktigt att medierna intar en kritisk och balanserad hållning som om det gällde fastighetsskatten eller utbildningssystemet.

II. DET LILLA PROBLEMET

Medierna har en inbyggd och ofta positiv tendens att förenkla och vinkla komplicerade skeenden. Den är positiv, eftersom icke uppenbara konsekvenser av betydelsefulla, politiska avgöranden annars i betydande utsträckning inte skulle nå de valda ledarnas arbetsgivare: väljarna. Vetenskapliga rapporter, politiska utredningar, remissvar och tankesmedjors idéskrifter är utmärkta uttrycksmedel, men till formen inte alldeles självklart lämpade för folkbildning. Demokratin kräver sålunda förenklingar och vinklingar. Journalistiken bör illustrera abstrakta och statistiska observationer med hjälp av människor som faktiskt genomlever resultaten av makroskeenden, vare sig det är en sjuksköterska som fått 25 000 kronor mer om året på grund av regeringens skattelättnader¹⁵ eller en sjuk person som stångar huvudet blodigt mot Försäkringskassans byråkrati¹⁶.

I samband med klimathotet handlar den sortens journalistiska rapporter om mördade isbjörnsungar¹⁷ och översvämmade floder¹⁸. På det hela taget är det svårt att per definition beklaga sig över den sortens uttryck. De kan vara bättre eller sämre – mer eller mindre alarmistiska – men att fördöma fenomenet innebär att man i grund och botten fördömer journalistiken som uttrycksmedel.

Problematisk blir den alarmistiska journalistiken när den inte förstärker vetenskapens budskap, utan förvränger eller motsäger det. Det mest slående exemplet inom klimatjournalistiken är när redaktioner tar vädret som intäkt för förändringar i klimatet. Sommaren 2002 var mycket varm och sällan har medierna tydligare tyckt sig se den globala uppvärmningen manifesterad. Det finns emellertid ingen vetenskaplig grund för att sommaren 2002 var en miljöskandal, och rapporteringen borde därför framför allt oroa förespråkare för kraftåtgärder mot global uppvärmning: vad säger man när vädret blir kallare om en värmebölja anförs som tecken på uppvärmning?¹⁹ Hur kan man klaga på dem som ser vinterns köldknäpp som ett argument mot global uppvärmning, om man själv bejaktar påståendet att en given sommars kanonväder är en del i en utdragen klimatförskjutning?²⁰

Det är en viktig uppgift för medierna att inte låta sin inneboende (och rättfärdigade) tendens att vinkla och förenkla glida över i förvrängningar och förfalskningar. Finns det vetenskapligt stöd för att isbjörnsungar i dag dör i ovanligt hög utsträckning på grund av varmare väder? Har det i så fall att göra med klimatförändringar? Politiska och andra opinionsbildande demagoger är möjligen ursäktade att använda svepande omdömen av den karaktären: de kan betraktas som retoriska figurer att övertyga väljare och beslutsfattare. (Det innebär såklart att man utsätter sig för samma risk som pojken som tröttnade på de långsamma dagarna och därför skrek på hjälp mot en imaginär varg. En vacker dag kanske vargen faktiskt kommer.) Nyhetsjournalisters uppgift är emellertid inte att övertyga väljare och beslutsfattare.

Det är alltså viktigt att rapporteringen tillämpar samma journalistiska kriterier för påståenden om global uppvärmning och dess effekter. Det är emellertid en annan aspekt av klimatjournalistiken som är mera problematisk. Den handlar om när rapporter och tolkningar misslyckas med att upprätthålla gränsen mellan vetenskap och politik.

III. FÖRBEREDANDE FOTARBETE

Följande anklagelseakt kräver en del förberedande fotarbete. Politik är aldrig vetenskap. Vetenskap är alltid politik – och in i politiken går ideologi, kultur, religion, personliga preferenser, sociala mönster, alla dessa suddiga prismor som gör det omöjligt att i politiska sammanhang tala trovärdigt om objektivitet och vetenskaplighet. Visserligen skiljer sig materierna åt (vetenskapen studerar naturen, politiken hanterar samhället), men verksamheterna bedrivs ofta inom samma sociala strukturer och påverkas delvis av samma drivkrafter. Utan en säker känsla för mål och mening förväxlas därför ofta värderingsgrund med faktaunderlag. Det som tros vara sant blandas ihop med det som antas vara rätt. Vetenskapliga hypoteser växlas friktionsfritt in i politiska slutsatser: om vi står inför en global uppvärmning med potentiellt katastrofala följder implicerar det kravet på en världsregering.

Att upprätthålla rågången mellan fakta och spinn har alltid varit en mäktig utmaning för den politiska journalistiken.²¹ Makthavare som agiterar för beslut och lagstiftning gör det mot bakgrund av ideologi och värderingar, men bland de vanligaste argumenten återfinns hänvisningar till vetenskaplig forskning. Var tar då det ena slut och glider över i det andra? (Homosexuella par bör/bör inte ha rätt att prövas som adoptivföräldrar, då forskningen visar att barn i sådana familjer missgynnas²²/inte missgynnas²³. Förskolor bör/bör inte vara den naturliga vägen för dubbelarbetande föräldrar att sköta logistiken, då forskningen visar att barn som går i förskolor har en bättre²⁴/sämre²⁵ utveckling än barn som stannar hemma. Löneskatten för höginkomsttagare bör/bör inte höjas och pengarna omfördelas till dem som av olika skäl inte arbetar, då forskningen visar att tillväxten gynnas²⁶/missgynnas²⁷ av den sortens system.) Maggropen driver debatterna, vetenskapen får fungera som åsikternas hävstång. Exempelen är lika många som de politiska tvisterna.

Den vanliga riktningen är att politiken utgår från en samhällsfråga och sedan söker vetenskapligt stöd för en åsikt, men även det omvända förekommer. Klimatfrågan är ett sådant exempel. Hypotesen att ökad förekomst av växthusgaser i atmosfären till följd av mänsklig aktivitet kan leda till ett varmare klimat har förekommit sedan slutet av 1700-talet. Under lång tid fanns dock inget stöd i vare sig observationer, modeller eller teorier.²⁸ I slutet av 1960-talet började forskningssamhället ägna allt mer energi åt sambandet och under 1970-talet publicerades troligen fler artiklar i tunga, vetenskapliga tidskrifter om snar global uppvärmning än om risken för en snar istid (trots en populär uppfattning om motsatsen).²⁹ Under 1980-talet försvann larmen om nedkylning, medan antalet rapporter om en antropogen växthuseffekt ökade.³⁰ Under den här perioden var mediernas rapportering på det hela taget osystematisk och utan egentlig riktning.³¹ Inom politiken togs liten notis.

År 1988 inrättade så FN en koalition av forskare och andra organisationer – Intergovernmental Panel on Climate Change – som den första, egentliga politiska handlingen av betydelse med inriktning på global uppvärmning. Här är det alltså uppenbart att det var forskningen som drev fram politiken på området, inte tvärtom. IPCC är en hybrid av vetenskap och politik, i det att den sammanfattar och utvärderar forskningsresultat samtidigt som den bedömer samhällsrisker och rekommenderar politiska strategier för att möta olika scenarier.

Inom den strikt vetenskapliga domänen sysslar forskningen om mänskligt framkallad klimatpåverkan i grund och botten med fyra olika uppgifter:

- (i) Att studera klimatutvecklingen.
- (ii) Att finna teoretiska och empiriska samband mellan relevant mänsklig aktivitet och klimatförändring.
- (iii) Att göra klimatförutsägelser med hjälp av teorier, modeller och hänvisningar till tidigare samband.
- (iv) Att ge underlag för beslut om hur eventuell oönskad klimatförändring kan påverkas.

Ingen av dessa för med sig några nödvändiga politiska konsekvenser. Det är ett grundläggande och viktigt påstående som tål att upprepas: ingen av de uppgifter som klimatforskare ägnar sig åt eller deras resultat för med sig några politiska slutsatser. Vetenskapen, oavsett hur den ser ut, implicerar inte politiska aktioner eller strategier. Man kan till och med tänka sig – även om det innebär att man måste tänja på fantasin – att forskarsamhället lämnar över till folk och folkvalda otvetydiga slutsatser om hur jorden värms upp med kataklysmiska naturliga processer som följd utan att några åtgärder beslutas för att motverka utvecklingen.

Men så går det naturligtvis inte till. Har vi goda skäl att anta att vi står inför en katastrof kommer den självklara reaktionen vara att söka bästa möjliga lindring, antingen genom att avvärja själva händelsen eller genom att förbereda oss så gott det går. Lika givet är det att gränsdragningen mellan vetenskap och politik i det sammanhanget inte är möjlig att upprätthålla – det är inte ens önskvärt.^{32 33 34} I praktiken vore det nämligen meningslöst för politiker att fatta grundade beslut utan forskares bedömningar av åtgärdernas utfall. Visserligen är det långt mellan å ena sidan exempelvis regleringar för hur olika produkters klimatrelevanta fotavtryck bör meddelas i en varudeklaration och, å andra sidan, en datormodellens förutsägelser av glaciärernas status på Grönland år 2100, men någonstans flyter – om uttrycket tillåts – de båda ihop. I det här sammanhanget handlar det heller inte alls bara om att kärnvetenskaper beträffande meteorologi bör uttala sig, utan till yttermera visso även discipliner inom samhällsvetenskaperna.

Med detta sagt gäller fortfarande att det är viktigt att eftersträva idealet att hålla värderingsgrund skild från faktabas och vetenskapliga teorier.

Att avvärja händelsen eller förbereda sig för den är en reell meningsskiljaktighet, grundad mera i världsbild, värderingar och ideologi än vetenskap, och det finns givetvis också olika politiska strategier för de båda alternativen. Att politiker i dessa sammanhang väver samman sina mål med forskningsresultat må vara hänt. Det är inte ens meningen att politiker ska läsa teorierna bokstavligt. Deras mandat omfattar rätten att med intellektuell hederlighet och stringens tolka vetenskapens implikationer för samhället i vidare bemärkelse. Då kommer naturligtvis ideologi att utgöra en del av deras slutsatser.

Det är här medierna kommer in i bilden. Det är här det stora problemet infinner sig.

IV. DET STORA PROBLEMET

Politiker kommer alltså att utnyttja forskningsresultat på något eller båda av två sätt. Antingen tolkar man medvetet vetenskapens resultat till stöd för de egna preferenserna eller också förväxlar man omedvetet vetenskap med politik. Det första är acceptabelt, men riskabelt. Det andra är begripligt, men fel.

Sådan är emellertid den retoriska och innehållsmässiga verklighet som väljarna har att förhålla sig till. Av någon anledning har det då blivit så att socialistiskt benägna politiker finner att det vetenskapliga stödet för global uppvärmning implicerar politiska åtgärder, medan liberalt benägna politiker finner samma typ av argument för marknadsgrundade mekanismer. Kan det vara på det viset att dessa båda falanger bär med sig ideologisk barlast som påverkar deras urval och tolkningar av forskningsrapporterna?

Frågan är retorisk. Jag ställde följande fråga till några politiker och opinionsbildare: "Det finns bred uppslutning bland världens klimatforskare för påståendet att vi befinner oss i en period av global uppvärmning orsakad av ökad förekomst av växthusgaser i atmosfären till följd av mänsklig aktivitet. Vilka politiska slutsatser kan man dra av detta?"

Liberale debattören Johan Norberg:

Att vi bör försöka kvantifiera de kostnader som denna uppvärmning medför och utveckla metoder att få de stora källorna till utsläppen att bära sina egna kostnader, t ex genom koldioxidskatter.

Anders Ygeman, socialdemokratisk riksdagsman och ordförande i Miljöutskottet:

Att det behövs ett legalt bindande klimatavtal, med tydliga skrivningar om utsläppsminskningar, klimatfinansiering och hur vi kan stoppa uppvärmningen av jorden ... Många vill ha ett kraftfullt klimatavtal och vet att det är en absolut nödvändighet.

Anita Brodén, riksdagsledamot för Folkpartiet och ledamot i miljöutskottet:

Det handlar i ett akut skede [om] att ... skärpa kraven ytterligare om den samlade klimatforskarvärlden redovisar nya, negativa forskningsrön.

I ett längre perspektiv handlar det om att ge utvecklingsländerna chans till utveckling, som vi i de rika länderna tog utan tanke på miljö-/klimat-

konsekvenser. Vårt ansvar (i-länderna) ligger i att medverka till att utveckling kan ske i tredje världen genom bland annat teknikbistånd och olika former av ekonomiska mekanismer, men också att tillräckligt "utsläppsutrymme" ges, vilket innebär ytterligare åtaganden från den rika delen av världen.

Ett globalt bindande avtal kommer inte att kunna undertecknas med mindre än att stor hänsyn och delaktighet sker gentemot de fattigaste människorna och nationerna.

Martin Wisell, politiskt sakkunnig hos Kristdemokraterna:

Industriländerna har huvudsakligen orsakat problemet och är samtidigt rikare i dagsläget. Dessa två omständigheter hänger samman i och med att industrialiseringen till stor del bygger på användning av fossila bränslen. Min slutsats är att industriländerna bör stå för den största delen av kostnaderna för de åtgärder som behöver vidtas för att minska de globala utsläppen.

Det är värt att notera att utvecklingsländernas politiska ledare ofta är drivande för att minska utsläppen.

Svaren visar att politiskt tänkande människor ser mer i klimathotet än vad vetenskapen rapporterar – man ser politiska implikationer. Jag vill understryka att det inte finns någon anledning att rikta kritik mot sådana attityder (även om det naturligtvis kan vara aktuellt med kritik både mot politiska strategier och alltför långtgående politiska slutsatser). Bakom svaret infinner sig då observationen att väljarna, om de ska kunna göra underbyggda val, blir beroende av journalistikens förmåga att skilja på vetenskapens och politikernas påståenden. Att granska politikernas och opinionsbildarnas utsagor också i samband med klimathotet.

När journalistiken är undermålig i det här avseendet beror det antingen på att den inte förmår rapportera om sådana sammanblandningar eller på att den själv gör sig skyldig till samma ogiltiga slutledningar. I det första fallet handlar det alltså om journalistiska rapporter som okritiskt förmedlar politikernas tolkningar eller sammanblandningar, som om dessa i själva verket vore ren information eller upplysning om forskningsläget. I det andra fallet handlar det om journalistiska rapporter som publiceras som information eller upplysning om forskningsläget medan de i själva verket innehåller politiska antaganden. Resultatet för mediekonsumenterna är detsamma i båda fallen, men mekanismerna bakom skiljer sig åt: i det ena fallet handlar det om bristande yrkesskicklighet, i det andra fallet handlar det om brist på neutralitet.

Det stora problemet är att svenska medier har bidragit till att blanda samman vetenskap med politik när det gäller klimatdebatten. Jag vill peka på fyra och ett halvt exempel på detta.

V. FYRA OCH ETT HALVT EXEMPEL

Det första och mest uppenbara exemplet är att politiska tvångsmedel för att stoppa utvecklingen behandlas som vore det den enda möjliga vägen. I en analys av Köpenhamnsmötet kallar Aftonbladet konferensen för ett skämt och ordbajs mot bakgrund av den självklara slutsatsen att brist på bindande politiska tvångsmedel är lika med att jorden kommer att bli allt varmare till följd av ökade utsläpp.³⁵ I en nyhetsartikel sätter man likhetstecken mellan att hoppet att kunna hejda uppvärmningen krymper och avsaknaden av ett nytt, världsomfattande politiskt avtal.³⁶ Sveriges Television driver två journalistiska webbplatser med inriktning på klimatfrågan. På stallom.se³⁷ konstaterar journalisterna att klimathotet kräver "handling, och då inte minst politisk handling och politiskt mod" och att alla "på plats i Köpenhamn vet att de åtaganden som hittills ligger på bordet är avsevärt mindre än vad som krävs för att undvika allvarliga klimatförändringar". Om man ska vara petig kan man konstatera att kunskap, det vill säga "att veta", filosofiskt definieras som sann, rättfärdigad tro. En något mer vardaglig kommentar kan nöja sig med att påståendet onekligen implicerar att Köpenhamnsmötets målsättningar är lika med den enda vägen att "undvika allvarliga klimatförändringar" – trots att det är långt ifrån politiskt okontroversiellt att påstå detta, också bland dem som ansluter sig till uppfattningen att klimathotet är reellt. SVT:s andra klimatsajt, svt.se/planeten är fylld med liknande, politiska påståenden maskerade som objektiva, vetenskapliga slutsatser.

TV4 har bland annat gett röst åt TV-meteorologen Pär Holmgren, som i programmet "Sol, vind och vatten – kampen om klimatet", reser runt i Sverige och diskuterar sin övertygelse under journalistisk täckmantel. Holmgrens grundpoäng är att det krävs "tuffare politiska beslut" och ett "förändrat beteende hos konsumenterna" för att hindra en nära förestående katastrof. I Aftonbladets utfrågningsprogram Korseld fällde Holmgren den oöverlagda kommentaren att vi med tanke på klimathotet inte längre har råd med fria val.³⁸

I Dagens Nyheter konstaterar man på nyhetsplats att klimatförändringarna utgör ett växande hot mot Östersjöländerna och drar den omedelbara slutsatsen att detta ökar trycket på länderna att ansluta sig till de politiska tvångsåtgärder som förespråkas av Helsingforskommissionen.³⁹

När den amerikanska Kongressen röstade nej till det mycket kontroversiella förslaget om *cap and trade* förklarade Aftonbladet på neutral nyhetssvenska att "klimatförsvarena" skulle få en ny chans i och med det förestående valet (alltså ville de som röstade nej till förslaget hellre attackera klimatet...)⁴⁰

Syftet med ovanstående exempel är inte att ge en bred och massiv återgivning av hur medierna betett sig i den här frågan. I stället är det att ge just några exempel på hur det kan se ut: för den intresserade finns nätet och den pågående rapporteringen till

yttre fördjupning. En stilla uppmaning kan vara att hålla ovanstående påståenden – att medierna outtalar tar ställning i en ideologisk-politisk fråga i sin klimatrapportering – i bakhuvudet i möten med radions, TV:s och tidningarnas bevakning av debatten. Också för nedanstående exempel gäller att de inte gör anspråk på att utgöra en heltäckande återgivning av underlaget, utan snarare en form av anspråklösa läsanvisningar.

Det andra exemplet på mediernas sammanblandning av vetenskap och möjliga politiska tolkningar av vetenskapen består i att det finns en mycket tydlig tendens att betrakta klassisk och omfattande u-hjälp som en självklar konsekvens av klimathotet. Sålunda sätter SvD rubriken, "Solidaritet måste präglav avtalet", över ett utspel av Lars Ohly och övriga nordiska vänsterledare om att det krävs mer pengar från i-länderna i klimatförhandlingarna.⁴¹ I en annan artikel påstår man i neutral nyhetsrapportering att "pengar till ... fattiga länder är en av nyckelfrågorna i det nya klimatavtalet".⁴² Expressen rapporterar att "u-länderna måste ha bistånd för att klara omställningen"⁴³ och alla större nyhetsorganisationer rapporterar om att nödvändigheten av kravet på bistånd (oftast fastslaget till 200–400 miljarder dollar) till u-länderna är ett samhällsvetenskapligt faktum.⁴⁴

Men det klassiska u-landsbiståndet har hamnat under stark kritik i en internationell debatt för att ha varit i bästa fall verkningslös, i värsta fall ha fungerat som stöd för destruktiva strukturer och politiska diktaturer. Vad finns det för oberoende skäl att tro att bistånd till länder som tidigare inte kunnat utnyttja det effektivt, skulle fungera bara för att det är märkt som "klimatpengar"?

En tredje observation är att medierna behandlar tiden vi lever i som om den med vetenskaplig säkerhet är fullkomligt avgörande för utvecklingen det kommande seklet: om vi inte tar till politiska kraftåtgärder nu kommer världen att gå under, människan att dö ut. Naturligtvis har detta pressande perspektiv motiverats av politiker som har val och opinionsmätningar att förhålla sig till, snarare än av nya, vetenskapliga rön. Det mest slående exemplet på detta är naturligtvis filmen *The Day After Tomorrow*, som givetvis inte befinner sig i genren journalistik. Katastrofscenariot är emellertid ett genomgående tema i klimatrapporteringen också på nyhetssidorna. Under rubriken "Världen står på randen till en katastrof", uttrycker Aftonbladet i nyhetsrapporteringen att en osedvanligt alarmistisk rapport "slår fast bevisen" för att världen "kan vara på randen till en katastrof".⁴⁵ Samma tidning bildsätter en artikel om isutvecklingen på Grönland med två människor som går bort i snön och lämnar efter sig fotspår under rubriken "Spåren mot vår undergång".⁴⁶ Expressen uppmanar på nyhetsplats sina läsare att sluta bleka håret för att sålunda stoppa den globala uppvärmningen, under rubriken "Uppdrag: Rädda världen".⁴⁷ I en annan nyhetsartikel skriver samma tidning om de dramatiska förändringar som väntar Arktis under rubriken "En hel värld står på spel".⁴⁸ I Norrköpings Tidningar, under rubriken "Klockorna klämtar för klimatet", ger

man utan vidare kommentarer röst åt aktivister som uttrycker åsikten att Köpenhamnsmötet är sista chansen att göra något.⁴⁹

Genomgående framställdes i etermedier och press mötet i Köpenhamn som sista chansen för mänskligheten/planeten/civilisationen. Efteråt har man varit rörande överens om att Köpenhamnsmötet också var ett misslyckande. "Fiasko" var en återkommande beskrivning av det avtal som nåddes. Så är det kört nu?

Man bör också ställa sig frågan hur klokt det är att skruva debattklimatet till bristningsgränsen. Skapar det goda förutsättningar för fungerande politiska processer? Erbjuder det möjligheter till en fungerande offentlig debatt?

För det fjärde accepterar medierna i sin rapportering ofta att det finns en motsättning mellan ekonomisk tillväxt och att effektivt bemöta klimathotet. Klimatsajten stallom.se slår fast att "omställning av våra samhällen är oundviklig" och att arbetet "med att ställa om både i det lilla och det stora har redan börjat och kommer att fortgå". I Aftonbladet skriver chefredaktör Jan Helin om tidningens nya klimatsatsning, som kommit till därför att "vi faktiskt insett att livet måste levas annorlunda".⁵⁰

Resandet har hamnat i fokus som ett av de stora hoten mot framtiden.⁵¹ I DN noterar man på nyhetsplats att "[v]ärldsturismen är ett av de allvarligaste hoten mot klimatet".⁵² Samma tidning rapporterar att Stockholm växer så att det knakar samtidigt som stockholmarna tar klimathotet på allt större allvar. Finns det alltså en motsättning här?⁵³

Expressen har satt ihop en expertpanel som utifrån sin objektiva och insiktsfulla position (det är väl en sådan experter antas besitta?) uppmanar svenskar att sluta med sitt meningslösa masskonsumerande och stödja de politiker som försöker göra något⁵⁴ – detta är det viktigaste vi kan göra för att möta klimathotet. Tidningens webbstest för att låta läsarna avgöra hur klimatsmarta de är ger pluspoäng för dem som köper närproducerad mat. Jag får minuspoäng för att jag bor i villa och inte väljer alternativet *meat is murder* i redovisningen av mina kostvanor.⁵⁵

Dagens Nyheter rapporterar om det alternativa klimatmöte som pågår på gatorna i Köpenhamn. Förslagen som förs fram i ramsor och på plakat är extrema vid en jämförelse med de diskussioner som förs i världens parlament. DN beskriver dem i positiva termer som "tuffare" och "mer långtgående". Bland annat kräver aktivisterna att vi helt slutar äta kött och inom trettio år har förbjudit användning av olja, gas och kol.⁵⁶

Svenska Dagbladet undrar vem som egentligen bör få flyga. Man beskriver flygresenärer som "bekymmerslösa" och förklarar att klimathotet satt "den västerländska livsstilen" i fokus.⁵⁷ I samma tidning beskrivs antalet nyfödda som ett glömt klimathot⁵⁸ – ett möjligen tveksamt påstående, då flera debattörer och nyhetsartiklar i svensk press bara under vintern argumenterat för lagstiftad barnbegränsning efter kinesisk modell.

Aftonbladet skriver att ett nytt samhälle är enda möjligheten att stoppa klimathotet⁵⁹ och kallar mellan raderna Vattenfall för hycklare bara för att man motsätter sig vissa politiska regleringar. Rubriken på en annan artikel i Aftonbladet lyder "Vattenfalls smutsiga byk", och artikeln inleds med orden, "Vattenfalls koncernchef Lars G Josefsson framställer sig som klimatkramare.

– Vi tar ledningen i kampen mot klimatförändringen, hävdade han förra året. I verkligheten har Josefsson hindrat att världens farligaste klimatgas förbjuds, och tryckt på för att slippa tuffa krav på kolkraftverk."⁶⁰

Det är viktigt att påpeka att ingen av dessa iakttagelser innebär något politiskt ställningstagande. Kanske är det så att tvångsmedel krävs, att omfattande u-hjälp krävs, att vi står på randen till katastrof och att tillväxt är bekymmersamt. Kanske är Vattenfalls ledare hycklare. Poängen är att dessa är politiska åsikter och bedömningar som inte följer av eller får stöd av klimatvetenskapen. Opinionsbildare och politiker är, så länge de är intellektuellt ärliga, i sin fulla rätt att tolka vetenskapen efter sin världsbild och sina värderingar – man kan, som ovan, argumentera för att det är vad de bör göra. Men medierna köper ofta rakt av dessa sammanblandningar av vetenskap och politik. Alldeles oavsett var konsensus landar i de frågor som avhandlats ovan gäller nämligen tveklöst en sak: de utgör, till skillnad från själva grundfrågan, reella, politiska tvisteämnen.

Till sist, med tanke på vårt svenska perspektiv, den halva observationen (halv, då den pekar på något som snarare är idiosynkratiskt än systemiskt). Det var ett bestickande faktum att ett av de politiska partierna i Sverige kom att lyftas av medierna till en nivå ovanför det politiska käbblet och tilldelas en funktion som objektiv domare. Jag talar naturligtvis om Miljöpartiet De Gröna, som (man får anta till följd av sitt namn) gavs status av vetenskaplig likriktare med avseende på politiska följder av klimathotet. De stora tidningarna och etermedierna vände sig till framför allt Maria Wetterstrand för att få besked om mötet i Köpenhamn var lyckat och vad man borde göra. Själva mötet föregicks dessutom av en debatt i Sverige om Wetterstrands själva närvaro. Det faktum att hon inte tilläts ingå i den svenska delegationen framställdes som konstigt och till och med skandalöst. Varför? Hon är faktiskt en oppositionspolitiker utan formell rätt att närvara som svensk delegat. Mediernas utsagda svar på den frågan var: "Men hon är ju miljöpartist!"

VI. TILL SIST

Jag vill återigen understryka vad den här rapporten faktiskt säger. Det finns tre domäner som är viktiga för klimatfrågan: vetenskapen, politiken och, i vid mening, socioekonomiska mekanismer (där teknikutveckling ingår). Den här rapporten accepterar som utgångspunkt IPCC:s ställningstaganden beträffande vetenskapen. Den tar inte ställning beträffande IPCC:s politiska rekommendationer eller olika politikere och opinionsbildares hållning i dessa frågor. Den accepterar att det finns en viktig och brännande debatt om hur samhället bör möta det hot IPCC framställer.

Huvudpunkten består emellertid i påståendet att medierna misslyckas i sin granskande funktion beträffande politikere och opinionsbildares påståenden om hur klimathotet bör bemötas. I stället för att granska giltigheten och underlaget för påståenden som de fyra och ett halvt som nämnts ovan, slinker den ena partens resonemang med som någon form av självklarheter. Det är oerhört allvarligt, inte minst med tanke på att klimathotet uppfattas som så allvarligt. Tänk om vi gör alldeles fel på grund av att medierna inte skött sitt uppdrag? Tänk om vi väljer en tillväxtfientlig hållning när tillväxt är exakt vad vi behöver? Tänk om vi understödjer diktaturer i tredje världen just när demokratin tycks vinna mark globalt? Tänk om vi agerar huvudlöst och utan eftertanke, när eftertanke är just vad som behövs? Tänk om vi lämnar ansvaret till ett impotent politiskt system när det är andra socioekonomiska mekanismer som erbjuder den bästa lösningen?

Återigen, den här rapporten tar inte ställning i de här meningsskiljaktigheterna. Men den tar med emfas ställning för att de bör diskuteras och genomlysas. De som tar klimathotet på allvar och önskar att vi avvärjer det på effektivast möjliga sätt borde ansluta sig till samma kritik.

Till sist finns det sådant som alltid är närvarande. I Aftonbladet kunde man i vintras också se rubriken (för vilken gång i ordningen?) "Sverige är bäst i världen". Artikeln handlar om hur svenska politikere agerar i klimatfrågan och undslipper sig också en längtande suck: "Synd att de inte bestämmer över hela världen."⁶¹

Verkligen. Då skulle resten av jordens befolkning inte bara stoppa klimathotet utan även begåvas med storheter som *daddy month* och *free year*. Klimatsmarta reformer båda, får man anta.

NOTER

1. Öhman 2008b.
2. Östman 2009.
3. Öhman 2008a.
4. Climategate 2009.
5. *Svenska Dagbladet* 2009a.
6. Chaaban 2009.
7. Brask 2009.
8. Bolling 2009.
9. Westerstrand 2010.
10. Fagerström 2010.
11. Jörsäter 2010.
12. Wikipedia 2010.
13. IPCC 2010.
14. Keene 1961.
15. Klomp 2009.
16. Ståhl 2007.
17. Nyhetskanalen.se 2009.
18. Ohlsson 2005.
19. Holmgren 2005.
20. Wetterstrand 2003.
21. FactCheck.org 2010.
22. LifeSiteNews.com 2005.
23. Lindgren 2009.
24. Statens folkhälsoinstitut 2009.
25. Lidman 2007.
26. Bel Habib 2009.
27. Nordling 2006.
28. Poirier Martinsson 2003.
29. Peterson, Connolley & Fleck 2008.
30. World Meteorological Organization 1986.
31. Gwynne 1975.
32. Feyerabend 1975.
33. Kuhn 1962.

34. Poirier Martinsson 2003.
35. Mellin 2009b.
36. Mellin 2009a.
37. Ställ om 2009.
38. Holmgren 2009.
39. Lindström 2007.
40. TT 2008.
41. *Svenska Dagbladet* 2009b.
42. Baltschefsky 2009b.
43. TT-AFP 2009.
44. T ex Baltschefsky 2009a.
45. Olsson, Caroline (2007).
46. Kadhammar 2007.
47. Krook & Fagerholm 2007.
48. Wahlgren 2008.
49. Olauson 2009.
50. Helin 2009.
51. Rankka, Ydstedt & Johansson 2009.
52. Malmborg 2007.
53. Sundström 2007.
54. Permell & Gustavsson 2007.
55. *Expressen* 2010.
56. Klintö 2009.
57. Baltschefsky 2008.
58. Johansson 2009.
59. Kerpner 2009b.
60. Kerpner 2009a.
61. Kerpner 2008.

REFERENSER

- Baltschefskey, Susanna (2008), "Vem ska få flyga egentligen?" *Svd.se*, 1 oktober, <www.svd.se/resor/nyheter/vem-ska-fa-flyga-egentligen_1813747.svd>.
- Baltschefskey, Susanna (2009a), "U-länderna ryter efter svikna löften". *Svd.se*, 4 november, <www.svd.se/nyheter/utrikes/u-landerna-ryter-efter-svikna-loften_3753791.svd>.
- Baltschefskey, Susanna (2009b), "Svenska miljarder till klimatåtgärder". *Svd.se*, 9 december, <www.svd.se/nyheter/inrikes/svenska-miljarder-till-klimatatgarder_3916621.svd>.
- Bel Habib, Hedi (2009), "Sverige har haft högre tillväxt än USA trots 30 procent högre skatter". *Newsmill.se*, 27 september, <www.newsmill.se/artikel/2009/09/27/sveriges-har-haft-hogre-tillvaxt-usa-trots-30-procent-hogre-skatter>.
- Bolling, Anders (2009), "'Climategate' – delikat materia". *Dagens Nyheter.se*, 27 november, <www.dn.se/blogg/varldenbloggen/2009/11/27/climategate-delikat-materia-5456>.
- Brask, Christofer (2009), "Climategate – sanning eller bluff?" *Expressen.se*, 8 december, <www.expressen.se/Nyheter/1.1806281/climategate-sanning-eller-bluff>.
- Chaaban, Sebastian (2009), "Skandalen sprider sig". *Aftonbladet.se*, 22 november, <www.aftonbladet.se/nyheter/article6166987.ab>.
- Climategate (2009). "Climategate document database". Washington, DC: Competitive Enterprise Institute, <www.climate-gate.org/>.
- Expressen* (2010), "Webbtest : hur stor miljöbov är du?" <www.expressen.se/klimathotet/1.561188/webbtest-hur-stor-miljobov-ar-du>.
- FactCheck.org (2010), Hemsida. Washington, DC: The Annenberg Public Policy Center, <www.factcheck.org/>.
- Fagerström, Jonny (2010), "Köldrekordet bevisar att klimathotet är en bluff". *Newsmill.se*, 5 januari, <www.newsmill.se/artikel/2010/01/05/midvinter-i-dumhetens-och-godhetens-tr-dg-rd>.
- Feyerabend, Paul (1975), *Against method : outline of an anarchistic theory of knowledge*. London: New Left Books.
- Gwynne, Peter (1975), "The cooling world". *Newsweek*, 28 april, <www.denisdutton.com/cooling_world.htm>.
- Helin, Jan (2009), "Ta er chans i Köpenhamn". *Aftonbladet.se*, 11 december, <www.aftonbladet.se/klimathotet/article6273194.ab>.
- Holmgren, Pär (2005), "Vad kan vi göra åt vädret?" *Svt.se*, 16 augusti, <<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=11189&a=433267>>.
- Holmgren, Pär (2009), "Hållbarhet nödvändig för framtida demokrati". *Aftonbladet.se*, 16 december, <www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/miljo/article6303052.ab>.
- IPCC (2010), "The IPCC Assessment reports". Genève: The Intergovernmental Panel on Climate Change, <www.ipcc.ch/>.

- Johansson, Roland (2009), "Folkökning glömt klimathot". *Svd.se*, 11 december, <www.svd.se/nyheter/utrikes/folkokning-glomt-klimathot_3925139.svd>.
- Jörsäter, Steven (2010), "Docent: Visst visar kylan att forskarna ljugar". *Newsmill.se*, 8 januari, <www.newsmill.se/artikel/2010/01/08/docent-visst-visar-kylan-att-forskarna-ljugar>.
- Kadhammar, Peter (2007), "Spåren mot vår undergång". *Aftonbladet.se*, 27 augusti, <www.aftonbladet.se/klimathotet/article639925.ab>.
- Keene, G B (1961), "Confirmation and corroboration". *Mind*, vol LXX, sid 85–87, <http://mind.oxfordjournals.org/cgi/pdf_extract/LXX/277/85>.
- Kerpner, Joachim (2008), "Sverige är bäst i världen". *Aftonbladet.se*, 19 februari, <www.aftonbladet.se/klimathotet/article1867555.ab>
- Kerpner, Joachim (2009a), "Vattenfalls skitiga byk". *Aftonbladet.se*, 2 december, <www.aftonbladet.se/klimathotet/article6222958.ab>.
- Kerpner, Joachim (2009b), "Så hejdar vi klimathotet". *Aftonbladet.se*, 3 december, <www.aftonbladet.se/klimathotet/article6228821.ab>.
- Klintö, Cecilia (2009), "Tuffa förslag i alternativa idélådan". *Dn.se*, 8 december, <www.dn.se/nyheter/klimatmotet/tuffa-forslag-i-alternativa-ideladan-1.1010423>.
- Klomp, Harald (2009), "Räkna ut ditt jobbskatteavdrag". Stockholm: Jobbskatteavdrag.se, <<http://jobbskatteavdrag.se/>>.
- Krook, Anna & Fagerholm, Carl-Magnus (2007), "Uppdrag: rädda världen". *Expressen.se*, 19 mars, <www.expressen.se/klimathotet/1.601364/uppdrag-radda-varlden>.
- Kuhn, Thomas S (1962), *The structure of scientific revolutions*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Lidman, Madeleine (2007), "BO:s årsrapport : den psykiska ohälsan hos små barn ökar". *Hemmaföräldrar – nättidningen och nätverket för valfrihet*, 20 mars, <www.hemmaforaldrar.se/BOs_arsrapport_2007.htm>.
- LifeSiteNews.com (2005), "Experts worldwide find gay adoption harmful for children". 31 maj, <www.lifesitenews.com/ldn/2005/may/05053106.html>.
- Lindgren, Emelie (2009), "Forskaren: 'Lesbiska bättre föräldrar'". *Allt om barn*, 25 november, <www.alltombarn.se/foraldraliv/forskaren-lesbiska-battre-foraldrar-1.30287>.
- Lindström, P O (2007), "Klimathot pressar Östersjöländerna". *DN.se*, 7 oktober, <www.dn.se/nyheter/sverige/klimathot-pressar-ostersjolanderna-1.783365>.
- Malmberg, Jan (2007), "Turismen ett växande klimathot". *Dn.se*, 25 september, <www.dn.se/nyheter/sverige/turismen-ett-vaxande-klimathot-1.626193>.
- Mellin, Lena (2009a), "Hoppet minskar : långt kvar till ett klimatavtal". *Aftonbladet.se*, 17 december, <www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/lenamellin/article6306031.ab>.
- Mellin, Lena (2009b), "Avtalet är ett skämt". *Aftonbladet.se*, 19 december, <www.aftonbladet.se/nyheter/analys/lenamellin/article6316935.ab>.

Nordling, Danne (2006), "Höga skatter hämmar tillväxten". *Skattepolitik och samhällsfilosofi* (blogg), 7 september, <<http://danne-nordling.blogspot.com/2006/09/hga-skatter-hmmar-tillvaxten.html>>.

Nyhetskanalen.se (2009), "Utsvultna isbjörnar äter isbjörnsungar". 10 december, <www.nyhetskanalen.se/1.1386635/2009/12/10/utsvultna_isbjornar_ater_isbjornsungar>.

Olauson, Nils (2009), "Klockorna klämtar för klimatet". *Norrköpings tidningar, nt.se*, 8 februari, <www.nt.se/nyheter/artikel.aspx?articleid=4809978>.

Ohlsson, Per-Ola (2005), "Översvämning eller torka världen runt". *Aftonbladet.se*, 31 augusti, <www.aftonbladet.se/nyheter/article310137.ab>.

Olsson, Caroline (2007), "Världen står på randen till en katastrof". *Aftonbladet.se*, 17 november, <www.aftonbladet.se/klimathotet/article1273651.ab>.

Permell, Charlotte & Gustavsson, Lasse (2007), "Vad är det viktigaste vi kan göra?" *Expressen.se*, 6 december, <www.expressen.se/klimathotet/1.957046/vad-ar-det-vikigaste-vi-kan-gora>.

Peterson, T C, Connolley, W M & Fleck, J (2008), "The myth of the 1970s global cooling scientific consensus". *Bulletin of the American Meteorological Society*, vol 89, nr 9, sid 1325–1337.

Poirier Martinsson (2003), *Russells kalkon*. Stockholm: Norstedts.

Rankka, Maria, Ydstedt, Anders & Johansson, Fredrik (2009), *Far och flyg!* Stockholm: Timbro.

Statens folkhälsoinstitut (2009), "Förskola : effekter på hälsa". Östersund, <www.fhi.se/sv/Handbocker/Uppslagsverk-barn-och-unga/Forskola---effekter-pa-halsa-/>.

Ståhl, Josefin (2007), "Försäkringskassan + byråkrati = sant? : en studie om Försäkringskassans organisation i förhållande till Webers idealtyp byråkrati". Lund: Sociologiska institutionen vid Lunds universitet, <www.uppsatser.se/uppsats/a6fb7049f9/>.

Ställ om (2009), *Klimatsajten om energi och miljö*. Stockholm: Sveriges television, <www.stallom.se>.

Sundström, Anders (2007), "Växtverk och klimathot ökar kraven på kollektivtrafiken". *Dn.se*, 1 oktober, <www.dn.se/sthlm/vaxtvark-och-klimathot-okar-kraven-pa-kollektivtrafiken-1.729995>.

Svenska Dagbladet (2009a), "FN undersöker Climategate". *Svd.se*, 5 december, <www.svd.se/nyheter/utrikes/fn-undersoker-climategate_3894863.svd>.

Svenska Dagbladet (2009b), "Solidaritet måste prägla avtalet". 9 december.

TT (2008), "Klimatlag nedröstad i USA". *Aftonbladet.se*, 6 juni, <www.aftonbladet.se/nyheter/article2628592.ab>.

TT-AFP (2009), "Priset för en succé: 200 miljarder dollar per år". *Expressen.se*, 7 december, <www.expressen.se/Nyheter/1.1804955/priset-for-en-succe-200-miljarder-dollar-per-ar>.

Wahlgren, Anna (2008), "En hel värld står på spel". *Expressen.se*, 4 oktober, <www.expressen.se/klimathotet/1.1322087/en-hel-varld-star-pa-spel>.

Westerstrand, Magnus (2010), "Klimatskeptikernas läsförmåga har fryst inne". *Newsmill.se*, 9 januari, <www.newsmill.se/artikel/2010/01/09/pseudoskeptikernas-l-sf-rm-ga-har-fryst-inne>.

Wetterstrand, Maria (2003), "Jorden kan smälta bort". *Expressen*, 1 september.

Wikipedia (2010), "List of scientists opposing the mainstream scientific assessment of global warming", avläst 18 januari, <http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_scientists_opposing_the_mainstream_scientific_assessment_of_global_warming>.

World Meteorological Organization (1986), "Report of the international conference on the assessment of the role of carbon dioxide and of other greenhouse gases in climate variations and associated impacts". Genève.

Öhman, Adam (2008a), "Klimathotet kan orsaka – 'håravfall'". *Expressen.se*, 20 maj, <www.expressen.se/klimathotet/1.1168562/klimathotet-kan-orsaka-haravfall>.

Öhman, Adam (2008b), "Klimatförändringar kan framkalla 'mördarcornflakes'". *Expressen.se*, 23 maj, <www.expressen.se/klimathotet/1.1172906/klimatforandringar-kan-framkalla-mordarcornflakes>.

Östman, Karin (2009), "Vattnet tog byn". *Aftonbladet.se*, 14 december, <www.aftonbladet.se/klimathotet/article6286982.ab>.